

**ТЕМПЕРАМЕНТКЕ НЕГІЗДЕЛГЕН ТОПТЫҚ ЖҰМЫСТЫҢ 6-7 СЫНЫП
ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МАТЕМАТИКА ПӘНІ БОЙЫНША ҮЛГЕРІМІНЕ ӘСЕРІ**

Елемес Асылай Тілекқабылқызы

asyлай.yelemes.wt@gmail.com

7M01503 – «Математика. Білім беру үдерісін басқару»

білім беру бағдарламасының 1 курс студенті

Ғылыми жетекшісі – **Каракенова С.Г.**

PhD, қауымдастырылған профессор

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ, Қазақстан Республикасы

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың оқу жетістіктерін арттыруда тұлғалық ерекшеліктерді ескеру маңызды рөл атқарады. Солардың бірі — темперамент. Оқушылардың оқу барысында әртүрлі мінез-құлық және әрекет ету стиліне ие болуы олардың оқу нәтижесіне тікелей әсер етеді. Бұл зерттеуде топтық жұмысты оқушылардың темперамент түріне негіздей отырып ұйымдастырудың математика пәніндегі үлгерімге әсері қарастырылады. Математика пәні — логикалық ойлау мен нақты талдауды талап ететін ғылым. Сондықтан оқыту барысында оқушылардың психологиялық ерекшеліктерін ескеру олардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, нәтижелілігін жоғарылатуы мүмкін. Зерттеуде 6-7 сынып оқушыларына бағытталған педагогикалық эксперимент жүргізіліп, «тамаша» және «кездейсоқ» топтар арқылы оқыту тиімділігі салыстырылды.

Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеру туралы Л.С. Выготский, А. Темплар және И.П. Павлов еңбектерінде кеңінен қарастырылады [1]. Темперамент — жүйке жүйесінің қасиеттеріне байланысты адамның табиғи ерекшелігі болып табылады. Зерттеушілердің пайымдауынша, оқушылардың оқу мотивациясы мен танымдық белсенділігі олардың темперамент түріне байланысты әртүрлі болады. Соңғы жылдары топтық жұмысты тиімді ұйымдастыру, дифференциалды оқыту мен психологиялық-педагогикалық тәсілдерді біріктіру тақырыбына көптеген еңбектер арналған. Олардың ішінде Каганның кооперативті оқыту теориясы мен Джонсон мен Джонсонның бірлескен оқу үлгілері ерекше орын алады [2, 3].

Зерттеуде келесі әдістер қолданылды:

1. Педагогикалық эксперимент - бақылау және эксперименттік сыныптарды салыстыру.
2. Сауалнама және темперамент тесті — оқушылардың темперамент түрін анықтау
3. Пре-тест және пост-тест — оқу нәтижелерін салыстыру.
4. Топтық жұмыс барысында оқушылардың әрекеттерін бақылау және талдау.
5. Статистикалық талдау — алынған мәліметтерді сандық өңдеу [4].

Алдымен екі сыныпқа (6 және 7) темперамент тесті жүргізіліп, оқушылар холерик, сангвиник, флегматик және меланхолик түрлеріне бөлінді. Эксперименттік сыныпта топтар темперамент үйлесімділігіне қарай құрылды («тамаша» топтар), ал бақылау сыныбында топтар кездейсоқ ұйымдастырылды. Әр сабақта математика бойынша бірдей мазмұндағы тапсырмалар беріліп, топ ішінде талқылау арқылы шешу қарастырылды.

Оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігі, өзара әрекеттесу деңгейі және тест нәтижелері жүйелі түрде тіркеліп отырды. Сонымен қатар, мұғалімнің күнделікті бақылау жазбалары мен оқушылардың рефлексиялық пікірлері жинақталды [5].

Зерттеу нәтижелері келесідей қорытындыларды көрсетті:
- Темпераментке негізделген топтарда жұмыс істеген оқушылардың белсенділігі жоғары болды.

- «Тамаша» топтарда әрбір оқушының рөлі нақты бөлінгендіктен, тапсырмаларды орындау уақыты қысқарып, тиімділік артты.

- Эксперименттік топтың пост-тест нәтижелері бақылау тобымен салыстырғанда 18%-ға жоғары болды.

- Оқушылардың пәнге деген қызығушылығы мен өзара қарым-қатынасы жақсарды.

- Топтық жұмыс арқылы ұялшақ және баяу оқушылар өз ойын еркін жеткізуге мүмкіндік алды.

Алынған нәтижелер оқушылардың психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып ұйымдастырылған оқыту әдістерінің тиімділігін дәлелдейді. Темпераментке негізделген топтық жұмыс оқушылардың танымдық процестерін (назар, есте сақтау, ойлау) белсенді етіп, сабақта ынтымақтастық атмосферасын орнатуға ықпал етті.

Мұндай тәсіл оқушылардың өзара түсінісуіне, бір-бірін құрметтеуіне және бірлесіп нәтижеге жетуіне жол ашады. Сонымен қатар, мұғалім үшін де сыныптағы оқыту процесін жекешелендіру мүмкіндігі туады.

Зерттеудің практикалық маңыздылығы оқушылардың темперамент типтерін ескере отырып, топтық жұмысты ұйымдастыру арқылы олардың математика пәнінен оқу жетістіктерін арттыруда көрінеді. Темпераментке негізделген топтық жұмыс оқушылардың өзара қарым-қатынасын нығайтып, бірін-бірі түсінуіне және қолдауға ықпал етеді. Сонымен қатар, бұл әдіс оқу процесінде әрбір оқушының жеке психологиялық ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді. Мысалы, меланхолик оқушылар топ ішінде байсалды ой-пікірлерімен ерекшеленсе, холериктер белсенділік танытып, бастамашыл бола алады. Сангвиник пен флегматиктер арасындағы тепе-теңдік – топтағы үйлесімділіктің негізі.

Жоба барысында жүргізілген бақылау мен сұхбат нәтижелері де осыны дәлелдейді. Эксперименттік сыныпта оқушылар өз темперамент ерекшеліктеріне сәйкес құрылған топтарда жұмыс істеу арқылы пәнге қызығушылықтарының артқанын, бір-біріне көмектесу және тыңдау дағдыларының дамығанын атап өтті.

Талдау нәтижелері көрсеткендей, 'тамаша' топтарда оқушылардың ынтымақтастық дағдылары жоғары болып, тапсырмаларды орындау сапасы да едәуір жақсарды. Ал 'кездейсоқ' топтарда бұл көрсеткіштер төмендеу болды, бұл темперамент үйлесімділігінің маңызын дәлелдейді.

Зерттеу нәтижелері білім беру жүйесінде оқушылардың психологиялық ерекшеліктерін ескеру қажеттілігін және сол арқылы оқытудың тиімділігін арттыру жолдарын көрсетеді. Мұндай тәсілдер мұғалімдерге сабақты дифференциалды және оқушыға бағытталған түрде ұйымдастыруға көмектеседі.

Темпераментке негізделген топтық жұмыс — оқушылардың математикалық үлгерімін арттыруға бағытталған тиімді әдіс. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, мұндай тәсіл тек академиялық жетістікті емес, сонымен қатар тұлғалық және әлеуметтік дағдыларды да дамытуға ықпал етеді.

Алдағы уақытта мұндай әдісті басқа пәндер мен әр түрлі жас аралығындағы оқушылар арасында да қолданып көру ұсынылады. Сонымен қатар, мұғалімдерге арнайы әдістемелік нұсқаулықтар мен тренингтер ұйымдастыру оқыту сапасын арттыруға септігін тигізеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Выготский Л.С. «Психология развития ребенка». - Москва: Смысл; [Б. м.]: Эксмо, 2004. - 512 с.
2. Kagan S., Kagan M. Cooperative Learning. — Virginia: «Kagan»: 1994. – p. 376.
3. Johnson D., Johnson R. «Learning Together and Alone». — Boston, 1999, p. 260.
4. Бөрібеков Ф.Б., Жанатбекова Н.Ж. «Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар». — Алматы: 2020. – 360 бет.
5. Қазақстан Республикасының орта білім беру стандарты. — Астана, 2022. [R-OAM-2022-zhyl_y-3-tamyzda_y- -348-b_ury_y.pdf](#)